

JORDAN KUNIČIĆ,

OP. *U svjetlotamnim dubinama*, Korčula 1971. — Ove su »refleksije — govori o boli« izišle u propovjedničkoj reviji *Izvori istine* 3 (1971), br. 6, str. 4—100.

Reviju uređuju korčulanski dominikanci.

Razmišljanja o boli razdijeljena su na 8 velikih tema: I. Različita gledišta. II. Temelji rješenja. III. Na izvorima. IV. Vrijednost boli. V. Čovjek boli. VI. U svjetlu vjere. VII. Preobrazba boli ^V. U školi boli. Unutar tih 8 naslova pisac niže 54 vrijedna podnaslova što očito upućuju na to da ne teži za sistematičnošću ni dorećenošću. Naumice je odabran književni rod refleksija koji ostavlja slobodu izbora tema te po sebi, nedorečen, traži dublja razmišljanja i na njih potiče. Kuničić, kao poznati erudit, začinja svoja filozofska i vjernička razmišljanja narodnom mudrošću, izrekama mislilaca, slikovitim objašnjenjima.

Kao etičar, pisac, čini se, promatra bol više sa stajališta objektivističke filozofije po kojoj je bol »nešto«, a ne manjak — u stvari nedostatak. K tome, da bi svoga čitatelja — misli li se pod time dosta i na čitatelja-patnika? — priveo zlatnoj sredini, bol se promatra više apstraktno. Jer, samo je tako moguće svesti je na srednju mjeru, da je nema ni previše ni premalo, pa da ne budemo ni pretjerani optimisti ni pretjerani pesimisti. Subjekt je, čini mi se, ovdje-ondje zanemaren. Subjekt i njegova nosivost. In concreto, nije li tako da ima boli bez prebola, pod kojom se pojedinac svija da jedva možeš umudriti i sebe nad njegovom boli, a kamoli njega? A glavni problem nije bol nego — bolnik, nije patnja nego — patnik. S time u vezi smatram smionim teodicejski pokušaj pod naslovom *Opstoji bol — opstoji Bog*. Prije svega, samo usput napominjem da su naši filozofi voljeli razlikovati glagol *opstojati* i *postojati* u smislu *subsistere* i *existere*. Tako se ne bi moglo reći da *opstoji* bol. Zlo u svijetu, pa prema tome i trpljenje, već je u Leibniza uvjetovala prvu teodi-

ceju. Njemu se činilo logičnije da »brani« Boga od krivice za zlo u svijetu. Iz boli je sigurno teško dokazivati Boga. Ona samo zaziva vjeronoga Boga. Zato poglavlje o Bogu i zlu u svijetu spada na posljednje, ne na prve stranice teodiceje. A pogotovo se ne bih složio s igrom riječi da se iz boli koja je »nešto« dokazuje Bog koji je Netko. Bol je također »netko«, jer bol koju nitko ne trpi nije problem. Na to se, teškoćama, nadovezuje III. poglavlje *Na izvorima*. Grieh iskonski rješava odakle bol, ali se time istom zaostava problem o samome njemu, o grijehu iskonskome. Pogotovo u vezi s »lančanim sistemom« po kojemu oči jedu kiselo grožđe, a djeci trnu zubi. Pisac je dobro upozorio na ove velike i neosporne činjenice objavljenoga nauka, iako mnogo toga ostaje nedorečeno. U njima se, doista, krije svjetlo i utjeha i za one koji o boli razmišljaju i za one koji bol trpe. Samo, utjesi se, izgleda, ne da vinuti bez prethodne muke razmišljanja na koju ove stranice potiču. Mnogo izravnije svjetlo tamnim dubinama boli pružaju naredna poglavlja V—VII: *Čovjek boli — U svjetlu vjere — Preobrazba boli*. Pisac je tu upozorio na kapitalne točke novozavjetnoga nauka o boli i trpljenju.

Volio bih da je još više došao do izražaja baš misterijski vid kršćanskog nauka i zbiljnosti u vezi s trpljenjem. Misterijski vid, pod tim ne mislim da bi bol bila prvenstveno nepronična »tajna«, nego da »u Kristu Isusu« trpljenje kao »nešto« postaje novom vrijednošću bogoljubnosti, vlastitog usavršavanja i suotkupiteljstva. Krist nije samo primjer, nije samo učitelj, nego je, rekao bih, ambijent boli i trpljenja: on ljudsku bol kao takvu i bol svakoga čovjeka prima kao svoju, i nastavlja svoje trpljenje u svakome svome vjerniku kao izraz ljubavi prema Ocu i kao djelo otkupiteljske ljubavi za braću ljude. Nadasve, svakoga svog vjernika-patnika uzima u svoj naručaj da ga, u sebi, izruči Ocu. Ocu koga vjera nazire i iza najcrnje oblačine zla i trpljenja. Pod tim vidom, vršak kršćanske koncepcije i pristupa zbilji trpljenja predstavlja kraj 8. glave Poslanice Rimljanima. Pisac na sve to upozorava. Bol je za kršćanina put suobličenja Kristu-Patniku.

Kroz bol i patnju nastaje novi svijet. Tim stranicama Kuničić svog čitatelja, vjernika, mislioca i bolnika, uvodi u nove vidike za razrješavanje učvorenosti problematike trpljenja. Možda bi razmišljanja bila krepča, da su kraća.

Bonaventura Duda

JANKO PENIC,
Putovi k Bogu, Zagreb 1971.

Radi se o moralci ili nauci o ćudoređu namijenjenoj najširim slojevima današnjega društva. Pisac je htio ispuniti osjetljivu prazninu u našoj teološkoj literaturi. Kraj priručnika za mladež, za studente visokih bogoslovnih škola te stručnih članaka i studija o moralnom problemu, nema sumnje da je ova knjiga dobro došla.

Listajući knjigu pomišljam na sv. Pavla koji je hranio Korinćane mlijekom, a ne tvrdom hranom (1 Kor 3,2). Nije mu bilo do ljudske mudrosti (1 Kor 2,4). Uvijek je poučna metoda o kojoj govori Apostol (1 Kor 14,6—12). Netko je ustvrdio da je danas u modi u teologiji stil koji je apstraktniji i nerazumljiviji nego li je bio stil skolastike. Doista, imamo posla s nekom »apstraktnom« teologijom kao što govorimo i o »apstraktnoj« umjetnosti. A geniji na poslu teologije pisali su dostupno o najtežim pitanjima Božjih tajna.

Pisac je svjestan toga da nastojati približiti moralnu problematiku najširim slojevima nosi sa sobom izvjesne teškoće. Nije se lako spustiti do načina izražavanja najširih slojeva. Govorio je i stari pjesnik: »Brevis esse intendo, obscurus fio« — nastojeći biti kratak, postajem nejasan. U našem slučaju i kratkoća i jasnoća blistaju. Doista se radi o dostupnosti u načinu izražavanja.

Ima mjesta gdje su doista teški problemi izneseni jasno i uvjerljivo (npr. str. 26); ima ih gdje je kratkoća na štetu integralnog prikazivanja nauke (npr. strpavanje nauke i stava u pesimizmu pod jedan pojam, str. 18); negdje je pisac iznio tumačenje koje mu se pričini najjasnije (npr. str. 167 u pitanju o razlikovanju grijeha); ima tekstova koje bi teolozi morali nastojati posuvremeniti i načinu izražavanja (npr. katalog zaslužnih djela na str. 30,

ili izraz »čistoća« na str. 106, ili označavanje glavnih grijeha na str. 199 i sl.), jer danas i najšire mase o istom problemu čuju druge izraze.

Ono što je glavno jest to da nauka iznesena u knjizi ne odudara ni u čemu od općenito primljene nauke u Crkvi. Ako bi netko metodički opazio da pisac npr. raspravlja o grijehu i o uvjetima grijeha (str. 148) pošto je već govorio o pojedinim grijesima, to se ne tiče suštine samog sadržaja. Život je iznad shema i sistematike. U svakom slučaju knjiga može mnogima biti od koristi, pa je preporučam.

Dr J. Kuničić

GUNTER STACHEL, *Die neue Hermeneutik. Ein Überblick (Kleine Schriften zur Theologie)*. Kösel-Verlag München (1969), str. 93, DM 6,80.

Donedavno se smatralo da hermeneutika nije ništa drugo nego teorija egzegeze, »vještina i znanost valjanog tumačenja ljudskog govora, knjige ili teksta«. Primijenjena na Bibliju, dijelila se na *noematiku* (koja se bavi pojmom i vrstama smisla), *heuristiku* (koja uči kako se iznalazi smisao) i *proforistiku* (koja govori o načinima na koje se tako pronađe smisao iznosi). Nova hermeneutika, ne ničećuci potrebe takve hermeneutike, dodaje joj nešto bitno novo. Uočuje da biblijski tekst nije samo predmet proučavanja, tvorevina nastala u prošlosti, djelo koje valja smjestiti u historijski i literarni kontekst vremena u kojem je nastalo. Biblija je prije svega *poruka* spasevna upravljena čovjeku svakog vremena u njegovoj konkretnoj situaciji. I nova se hermeneutika nadvija nad konkretni svijet u kojem čovjek živi, nad situaciju iz koje razumijeva Riječ, u kojoj ga Riječ dosiže. Ona shvaća da nije dosta proučavati pretpostavke koje *sam tekst nameće* za svoje razumijevanje (autor, njegov pogled na svijet, prilike u kojima je i za koje je pisao, povijest teksta, literarni aspekt ...), već da je potrebno proučavati i pretpostavke koje se nalaze u *samom čitaču* (slušaču) komu je Riječ upravljena (njegova konkretna egzistencija, mogućnosti obraćenja u